

EPIDEMIE SVOBODY

OTÁZKY A ODPOVĚDI

V ČR je povinné očkování proti devíti nemocem. Které to jsou a v jakém věku se proti nim očkuje? — Povinné očkování je v ČR zakotveno v zákoně o ochraně veřejného zdraví. Přesný očkovací kalendář (tedy kdy, v jakém pořadí a jakými vakcínami se očkuje) udávají vyhlášky, z nichž nejzásadnější je vyhláška číslo 537/2006 Sb.

Šest z devíti nemocí, proti nimž se povinně očkuje, obsahuje neživá (atenuovaná) očkovací látka, tzv. **hexavakcína**. Jedná se o **záškrt, tetanus, černý kašel, Haemophilus influenzae typu b, přenosnou dětskou obrnu a žloutenku typu B**.

Proti třem tzv. dětským nemocem — **spalničkám, zarděnkám a příušnicím** — se souhrnně očkuje živou (inaktivovanou) vakcínou známou pod zkratkou **MMR** (z anglického Measles, Mumps, Rubella). Podle aktuálního očkovacího kalendáře se má první dávka hexavakcíny aplikovat **nejdříve na začátku 9. týdne života dítěte**, poslední (čtvrtá) dávka pak nejpozději do 18. měsíce věku. Očkování vakcínou MMR se má zahájit od 15. měsíce věku dítěte.

V lednu 2018 však očkovací kalendář dozná jistých změn: plošně zavede schéma 2+1 (**hexavakcína, pneumokoková vakcína**). **Aplikace poslední (třetí) dávky hexavakcíny se posune nejpozději**

do 13. měsíce věku dítěte. MMR vakcínou se bude očkovat už od 13. do 18. měsíce, druhá dávka se pak posune až na období mezi 5. a 6. rokem věku.

Jak funguje systém očkování v zemích západní Evropy? — V drtivé většině západoevropských zemí (s výjimkou Itálie, Francie a Belgie) je plošně **doporučené dobrovolné očkování dětí**. Občané těchto států mají možnost volby: plošný očkovací kalendář dodržet, rozložit v čase, nebo očkovat jen proti některým chorobám. Dále si mohou vybrat z více druhů vakcín. Do očkování tudíž mohou promítnout svůj názor a přizpůsobit ho dítěti, jeho vývoji, zdravotnímu stavu, rodinné anamnéze, předchozím zkušenostem atd. Za nedodržení plošně doporučeného očkovacího schématu nejsou nijak sankcionováni.

Očkují se v Česku děti v porovnání s jinými evropskými zeměmi brzy? — Očkovací kalendáře jednotlivých zemí jsou podobné. Avšak i na první pohled nevýznamné rozdíly mohou mít zásadní dopad na bezpečnost a účinnost očkování. V některých státech například doporučují základní očkování proti pěti, nikoliv šesti nemocem, očkování proti žloutence typu B, která se přenáší pouze krví a pohlavním stykem, se odsouvá do vyššího věku, kdy je riziko nákazy reálnější a riziko nežádoucí reakce naopak nižší.

EPIDEMIE SVOBODY

OTÁZKY A ODPOVĚDI

V ČR se také očkuje hexavakcínou nebo vakcínou proti pneumokoku celkem čtyřikrát, jinde ale děti dostávají o jednu dávku méně, čímž riziko nežádoucího účinku výrazně klesá.

V západní Evropě, zvláště ve Skandinávii, se začíná očkovat až ve 3. měsíci věku dítěte, kdežto v ČR se očkování zahajuje již v 9. týdnu, především kvůli ochraně novorozenců proti černému kašli. Toto opatření však nesnížilo riziko, ale naopak zvýšilo zátěž dětí v raném věku bez valného efektu ochrany.

Jak se vlastně určuje optimální věk pro očkování? — Zásadním faktorem, který má klíčový vliv na dlouhodobou ochranu jedince i kolektivu, je snaha zahájit očkování co nejdříve po narození, aby se zabránilo vzniku infekce krátce po porodu. Řada vědců, včetně prof. Jiřího Berana, ředitele Centra očkování a cestovní medicíny, však tvrdí, že z imunologického hlediska je lepší začít očkovat co možná nejpozději a intervaly mezi vakcínami co nejvíce prodloužit. Tak by se měl vytvořit dostatečný počet tzv. paměťových buněk imunitního systému, které budou účinně chránit před onemocněním. Vhodný termín pro zahájení očkování tak je od 3. měsíce věku dítěte.

Jaké bývají hlavní důvody pro rozhodnutí rodičů dítěte očkovat? — Většina lidí očkování důvěřuje, aniž by se o tuto problematiku hlouběji zajímala, což vyplývá z jejich velké důvěry ve zdravotnický systém i lékaře.

Existuje i skupina informovaných rodičů, kteří své děti nechávají očkovat na základě svého přesvědčení o účinnosti a prospěšnosti očkování. Velká část aktivně se zajímajících rodičů však volí individuální přístup, včetně věku zahájení očkování, výběru nemocí, proti kterým dítě nechají očkovat, nebo druhu vakcín. Především ale bedlivě sledují zdravotní stav svého dítěte a nechávají ho očkovat jen tehdy, když je naprosto zdravé. Po vakcinaci sledují reakci dítěte a k dalšímu očkování přistupují až ve chvíli, kdy je dítě opět v optimálním zdravotním stavu a kdy případné problémy způsobené předchozí vakcinací odezněly.

Třetí skupinu tvoří rodiče, kteří se pro očkování rozhodnou jen proto, že je státem uplatňováno z pozice síly. Obávají se nátlaku systému, reakce okolí, pokuty či nepřijetí dítěte do školky.

Jaké naopak bývají důvody rodičů, kteří se rozhodnou dítěte neočkovat? — Také důvodů pro neočkování je celá řada. Někteří rodiče mají špatnou zkušenost s očkováním svých starších dětí a obávají se jejího opakování. V některých rodinách je to nepříznivá rodinná anamnéza nebo dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav

dítěte. Pak jsou rodiče, kteří si problematiku očkování prostudovali a došli k závěru, že rizika spojená s očkováním jsou vyšší než rizika spojená s možností onemocnění danými chorobami.

Další skupinu tvoří rodiče, pro něž je očkování v zásadním rozporu s jejich názorem na péči o zdraví a optimální způsob léčení nemocí. Někdy se neslučuje ani s jejich náboženským přesvědčením.

Existuje řada nežádoucích účinků očkování. Které z nich jsou nejvážnější a nejčastější? — Za nežádoucí účinek lze považovat jakoukoliv změnu zdravotního stavu nebo chování dítěte, která se do okamžiku vakcinace neprojevila. Rodiče, kteří se na nás obrací, často popisují, že jejich děti byly do vakcinace zdravé, ale po ní jsou zahleněné, často celé měsíce, nebo se u nich vyskytují spastické bronchitidy s dušností (zejména u kojenců). Často se objevuje ekzém v mnoha podobách, vysoké horečky vracející se bez dalších symptomů, úporná zácpa nebo poruchy spánku. Dále poruchy chování – extrémní mrzutost, lítostivost nebo vztek u dětí do té doby spokojených. Ve většině případů se jedná o děti, které byly očkovány v době, kdy nebyly úplně zdravé. Dalším spojujícím prvkem je fakt, že v mnoha případech se jedná o děti očkované navzdory předchozím nežádoucím reakcím, které byly bagatelizovány.

Nežádoucí účinky jsou popsány v příbalových letáčích a informačních zpravodajích nežádoucích účinků léčiv Státního ústavu pro kontrolu léčiv (SÚKL).

Jak často se tyto nežádoucí účinky vyskytují? — V roce 2016 bylo SÚKL nahlášeno celkem 983 podezření na nežádoucí účinky po aplikaci vakcín. Z tohoto počtu bylo 827 hlášení závažných nežádoucích účinků, tzn. přibližně 84 %.

Pro bezpečné používání léčiv, a tedy i vakcín, je obecně velmi důležité sledovat reakce na jejich podání a hlásit nežádoucí účinky. Tato hlášení jsou pro lékaře dokonce ze zákona povinná. Přesto Státní ústav pro kontrolu léčiv odhaduje, že se hlásí asi jen 2–5 % všech nežádoucích účinků. Právě z tohoto důvodu nelze přesně říci, jak často se vyskytují.

Na veřejném portálu olecich.cz mohou pacienti sami hlásit každý nežádoucí účinek, byť se jedná jen o podezření.

Často skloňované je spojení očkování s autismem. Souvisí toto onemocnění s očkováním, nebo nesouvisí? — Autismus je velkým tématem naší doby. Někteří rodiče popisují, že jejich dítě od narození vykazovalo nestandardní chování a jevílo se „jiné“.

EPIDEMIE SVOBODY

OTÁZKY A ODPOVĚDI

Další vyprávějí o zdravých dětech, které se najednou začaly chovat zcela jinak, přičemž mnozí z nich poukazují na časovou souvislost s očkováním. **V rámci vědeckých studií nebylo spojení autismu s očkováním nikdy zcela vyvráceno, ale ani potvrzeno.** Existují dílčí studie a poznatky, ovšem situace je komplikovaná a tábory nesmiřitelné. Při rozmanitosti forem a podob této poruchy je jasné, že ani **důvody jejího vzniku nebudou vždy stejné. Očkování může být jedním z nich, nebo může spolu s dalšími faktory k rozvoji poruchy „pouze“ přispívat.** Jsou nám známy případy, kdy se děti s diagnózou autismu vyléčily, a naopak případy, kdy se stav přes veškerou snahu nelepší. Tato porucha tak zůstává i pro odborníky velkou neznámou.

Jak stát odškodňuje rodiče dětí, kterým státem nařízené očkování způsobí nenávratné poškození? — **V České republice se po očkování nikdo neodškodňuje, což je ve státě s povinným očkováním více než alarmující.** Dříve existovala zodpovědnost lékaře za případnou újmu po očkování, které aplikoval. Ani to však nebylo dobré řešení, protože tím stát pouze přenesl svou zodpovědnost na někoho jiného.

Se změnou občanského zákoníku ale tato **zodpovědnost lékařů za nežádoucí následky očkování ze zákona zcela vypadla a nyní ji u nás nenese nikdo, resp. ve svém důsledku rodiče a jejich děti!** Žádosti o odškodnění ze strany rodičů dětí, které újmu utrpěly, byly vždy zamítnuty. Ústavní soud doporučil zavedení odškodňovacího zákona už před šesti lety. Ministerstvo zdravotnictví tvrdí, že zákon připravuje, ten má ale zatím pouze podobu věcného návrhu, paragrafové znění není v dohledu.

Jak stát sankcionuje rodiče, kteří své děti nenechají očkovat? — Nedodržení očkovacího kalendáře je přestupek, za který hrozí rodičům přímá sankce – pokuta. Pokuty se v současnosti neudělují, tato možnost ovšem stále existuje.

Nepřímou ale jasnou sankcí je pak **nepřijetí nenačkovaných dětí do školky.** Nejde o ochranu zdraví dětí, jak je tento postup zdůvodňován. Kromě neočkovaných dětí nejsou imunní ani pracovníci mateřské školy, kteří byli očkováni před mnoha lety a u nichž ochrana již dávno vyprchala. Dle stejné logiky by musel být pedagogický personál vnímán jako stejná hrozba pro očkované děti.

Že se jedná pouze o sankci, se naprosto jasně ukázalo i s přijetím nového školského zákona, který zavádí povinný předškolní rok. Do školky tak musí nastoupit všechny pětileté děti, tedy i ty, které z důvodu neočkování dosud nemohly být přijaty.

Ve filmu je zmíněna špatná informovanost rodičů. Kde mají rodiče hledat informace, na jejichž základě se mohou rozhodnout? — Informace by rodiče měli čerpat z více zdrojů. Očkování je velmi kontroverzní oblast, v níž převažují extrémní názory a argumentace. Člověk by se neměl nechat svést na scestí a celý problém vidět jen černobíle, tedy být buď zcela pro, nebo zcela proti. K tomu mu může pomoci širší škála zdrojů z obou názorových skupin a vyhledávání konkrétních, tedy co nejméně ideologicky zabarvených informací a názorů. Vodítko mohou poskytnout informační zdroje uvedené na konci textu.

Autor textu — Martina Suchánková, ROZALIO — Rodiče za lepší informovanost a svobodnou volbu v očkování, z. s.

Editace za Jeden svět — Anna Batistová

Korektura — Alena Rambousková

EPIDEMIE SVOBODY

OTÁZKY A ODPOVĚDI

Informační zdroje

ROZALIO

Webové stránky spolku rodičů, kteří prosazují dobrovolný systém očkování s otevřenou informovaností.

rozalio.cz

Vakcíny.net

Nejobsáhlejší a odborně nejfundovanější stránky o očkování v ČR. Obsahují informace laické i odborné, právní, příbalové letáky k vakcínám, informace. Jednoznačně stránky pro očkování, ale se snahou o objektivní informování.

vakciny.net

Odborný spolek pro očkování

Spolek spontánně založili převážně lékaři různých odborností, aby mohli svými postoji, stanovisky a doporučeními pomáhat v rozhodování odborné veřejnosti o správném a řádném očkování podle ověřených aktuálních poznatků.

ospozs.cz

SÚKL – Státní ústav pro kontrolu léčiv

Rozsáhlá databáze obsahující všechny léky registrované v ČR, příbalové letáky, klinické studie, informace o závadách v jakosti léčiv, o nežádoucích účincích léčiv.

sukl.cz

Olecich.cz – Informační portál SÚKL pro veřejnost

Portál poskytuje informace o lécích registrovaných a volně prodejných v ČR, o lékárnách, klinických studiích atd. Dále obsahuje očkovací kalendář, kalendář cestovatele apod.

olecich.cz

Formulář pro nahlášení nežádoucího účinku léčivého přípravku určeného pro veřejnost

olecich.cz/hlaseni-pro-sukl/nahlasit-nezadouci-ucinek

Férová nemocnice

Projekt Ligy lidských práv — stránky zaměřené na informace o právech pacientů (včetně dětí, rodičů, rodiček, očkovaní apod.). Obsahují mimo jiné články, on-line poradnu pro pacienty i diskuzní fórum.

ferovanemocnice.cz

SZÚ – EPIDAT

Národní referenční centrum pro analýzu epidemiologických dat – instituce Státního zdravotního ústavu. Tabulky měsíčních i ročních kumulativních incidencí vybraných infekčních onemocnění v ČR od roku 1996. Nepostradatelná pomůcka při zvažování rizika určitých nálezů. Nejspolehlivější dostupná data v ČR, aktualizace s odstupem 1–2 měsíců.

szu.cz/publikace/data/infekce-v-cr

ÚZIS – Ústav zdravotnických informací a statistiky

Obsáhlé statistické informace ze zdravotnictví ČR.

uzis.cz

ÚZIS – Ústav zdravotnických informací a statistiky: Roční shrnutí infekčních nemocí

uzis.cz/katalog/zdravotnicka-statistika/infekcni-nemoci-drive-prenosne-nemoci

WHO – oficiální data proočkovanosti

Oficiální stránky Světové zdravotnické organizace WHO obsahují mimo jiné data, statistiky a grafy proočkovanosti jednotlivých států nebo oblastí i incidence vybraných infekčních onemocnění.

who.int/immunization/monitoring-surveillance/en/

Evropské centrum pro sledování a prevenci nemocí: Přehled očkovacích kalendářů

vaccine-schedule.ecdc.europa.eu

Literatura

Martin Hirte: Očkování pro a proti – Význam a rizika. Rodinný rádce pro rozhodování. Fontána, 2002

Robert W. Sears: Kniha o očkování.

Jak se správně rozhodnout ve prospěch svého dítěte. Argo, 2013

Anna Strunecká: Varovné signály očkování. ALMI, 2012

Petr Tuháský: Hovorme o očkování... a nebojme sa pýtať. Sollertia, 2016